

PRIESKUMY VEREJNEJ MIENKY A POPULIZMUS

Martin Slosiarik, agentúra FOCUS

TIS, 15. novembra 2019

**Čo si predstavíte VY, keď sa povie populizmus, čo
Vám napadne ako prvé?**

Samotný termín je staršieho dáta a je odvodený od názvu, ktorý si dala v 90. rokoch 19. storočia Ľudová strana v USA, ktorá sa orientovala na vidiecke obyvateľstvo južných a západných štátov a zároveň s názvom „Ľudová“ používala aj názov „Populistická“.

Po viac ako polstoročí ho vrátil do sociálnej vedy americký sociológ Edward Shils. Navrhol ho používať na označenie antiestablišmentových politických síl.

V roku 2017 uplynulo polstoročie od momentu, keď sa v Londýne na pôde tamojšej prestížnej univerzity London School of Economics and Political science uskutočnila vôbec prvá akademická konferencia o populizme.

Čo populizmus nie je?

- ▶ Vžila sa predstava, že sľubovať voličom niečo, čo chcú, je populizmus.
- ▶ Populizmus akoby pre mnohých znamenal dve veci:
  - 1) sľubovať ľuďom obľúbené politiky a
  - 2) rozhadzovať verejné financie.

Ani jedno však v učebniciach politológie pod populizmom nenájdete.

- ! ▶ Takéto negatívne vnímanie populizmu (cez demagógiu) z neho robí označenie, ktoré je často zneužívané v politickom boji. Populista sa stáva nálepkou pre „ktoréhokoľvek úspešného politika, ktorého človek nemá rád“.

čo populizmus nie je

- ▶ Populizmus teda nie je nadbiehanie masám ani zlé hospodárenie s verejnými financiami. Nemali by sme si ho pliesť so sociálnou demagógiou (jednoduché riešenia na zložité veci), čiže prázdnyimi a nesplniteľnými sľubmi.
- ▶ Nemôžeme ľahkovážne nazývať populistom každého, kto kritizuje náš svetonázor, lebo slovo populizmus stratí obsah.

Čo je teda populizmus?

- ▶ **Populizmus je neutrálny pojem/ označenie pre ideológiu, prípadne pre štýl politiky, ktorý vidí politický zápas ako čierno-biely súboj dobrého ľudu a zlých elít.**

čo je populizmus

Väčšina odborníkov sa zhoduje, že populizmus je:

- ▶ 1) **antipluralistický**
- ▶ 2) **antielitársky**

čo je populizmus

- ▶ **1)** populizmus je agendou, podľa ktorej je spoločnosť od základu rozdelená na dve hlavné skupiny (čiže populizmus je **antipluralistický**). Tú prvú predstavujú zlé elity (akékoľvek, nie len politické) a tú **druhú ľud, ktorý je dobrý a z toho dôvodu by mal mať v rukách moc.**

čo je populizmus

Samotný termín populizmus je odvodený od latinského slova populus, ktoré v preklade neznamena nič iné ako ľud.

Ak populista kričí „my sme ľud“, tak vyčleňuje ostatných z národa. Podobne pri heslách ako: „kto nie je s nami, je proti nám“, „kto neskáče, nie je Slovák“ a podobne.

Všade tu môžeme sledovať logiku núl a jedničiek, dobrých a zlých – čiernobiele (antipluralistické) videnie sveta. Jedine my, v žiadnom prípade oni.

Populistickí vodcovia tvrdia, že len oni môžu reprezentovať „ľudí“. Každého, proti komu kandidujú, opisujú ako nelegitímneho, ako súčasť skorumpovanej elity. A nikto, kto nevolí ich, nie je skutočným občanom.

čo je populizmus

Populizmus spočíva v konštruovaní kolektívnych identít. V prípade „ľudu“ tak ide o predstavu vytváranú samotnými populistami, ktorí keď tvrdia, že hovoria v jeho mene, tak ho tým zároveň privolávajú k životu. To znamená, že populizmus potláča jednotlivca a jeho identitu/-y do úzadia a dôležitejší je ľud/národ.

„Ľud“ však nepredstavuje niečo dané a fixné, práve naopak, je neustále formovanou fikciou, ktorá je podľa populistov obdarená morálnymi kvalitami, čo z nej robí atraktívnu kategóriu, s ktorou je ľahké sa identifikovať. Ved' kto si o sebe nemyslí, že je súčasťou „slušných ľudí“? A kto si o elitách nemyslí pravý opak, teda že sú nemorálne a skorumpované?

čo populizmus je

- ▶ **2)** Na to, aby však bolo možné efektívne vytvárať takéto kolektívne identity, je zároveň potrebné ich **proti niečomu vymedziť**. Inými slovami, za účelom vzájomnej súdržnosti musia mať svojho nepriateľa, ktorý má na nich páchať krivdu.

Týmto nepriateľom sú predovšetkým **takzvané elity** (nie len politické, akékoľvek – napr. podnikatelia, novinári atď.), ktoré sú vnímané negatívne ako zapredané, skorumpované alebo nezaujímajúce sa, či nechápajúce problémy obyčajných ľudí (**populizmus je antielitársky**).

čo je populizmus

- ▶ Výskum vo Flámsku ukázal, že voličov populistických strán nemotivuje individuálna ekonomická situácia (ekonomicky si vedú dobre), ani ich vlastné vnímanie celkovej životnej situácie, ale ich hodnotenie spoločenských pomerov. Majú pocit, že s krajinou to ide dole vodou. Nie ekonomicky, ale hodnotovo: elity robia nespravodlivú politiku, hazardujú s budúcnosťou našich detí, medzinárodné organizácie majú príliš veľký vplyv atď. Aj odtiaľ nie je ďaleko k požiadavke „Chceme späť svoju krajinu!“.
- ▶ Z výskumu Karin Priesterovej, jednej z najvýznamnejších empiricky pracujúcich výskumníčok populizmu v Nemecku, vychádza, že voliči populistov však nemusia byť len „zabudnutý globalizáciou“, ale môžu byť aj jej víťazmi. Sociálne-darwinisticky nastavení ľudia, presvedčení, že keď to mohli dokázať oni, tak to musia dokázať aj ostatní. „Ja som si všetko tvrdo odpracoval, azda sa nebudem deliť s niekým, kto ani nepatrí k ľudu!“

Dôvody voľby ĽSNS v roku 2016

- Kotleba dokáže urobiť poriadok v republike
- už musí niekto urobiť poriadok v tejto republike
- chcem, aby sa vymenila politická sféra na Slovensku a aby sa zmenil celý systém vládnutia na Slovensku
- Slovensko potrebuje radikálnu zmenu
- lebo myslí na Slovensko a Slovákov
- zmena doterajšej vlády a hlavne Fica
- urobia poriadok v skorumpovanom štáte
- Slovensko sa potrebuje zbaviť oligarchov
- radikálna zmena k lepšiemu, stop korupcii a klientelizmu
- pretože jediní chcú chrániť záujmy Slovenska
- má charakter a chrbtovú kosť, nie ako tí naši politici
- všetko je lepšie ako to čo tu je teraz.
- niekto už musí urobiť poriadok s tými zlodejmi.
- lebo na Slovensku už majú právo na život len politici

Vzt'ah populizmu a demokracie?

- ▶ Je populizmus pre demokraciu cudzorodý a nepriateľsky element, ktorý ju ohrozuje?

Vzt'ah populizmu a demokracie?

- ▶ Populisti tvrdia, že populizmus tým, že sa odvoláva na ideu vlády „ľudu“ je v súlade s chápaním demokracie ako „vlády ľudu, prostredníctvom ľudu a pre ľud“.
- ▶ Čiže odvolávaním sa na ideu vlády „ľudu“ predstavuje populizmus **radikalizáciu demokratického étosu.**

demokracia - populizmus

- ▶ Označenie, ktoré sa však populizmu rozhodne **nedá prisúdiť, je prívlastok liberálny**. Je to z toho dôvodu, že kým pre liberála je spoločnosť pluralitná, teda zložená z množstva rozličných skupín s rôznymi záujmami, v očiach populistu je spoločnosť jednoliata, tvorená „ľuďom“ a tými druhými (zlými).
- ▶ Sú to práve napätia charakteristické pre súčasné liberálne demokracie, ktoré predstavujú podstatu vzniku populizmu, inak povedané populizmus by bez demokracie nemohol existovať. V rámci liberálnych demokracií totižto často dochádza ku konfliktom medzi demokratickými (rovnosť) a liberálnymi (sloboda) prvkami.

demokracia - populizmus

- ▶ Vždy, keď časť populácie vníma, že vôľa väčšiny/národa (slušných ľudí) nie je vypočítaná pre liberálne princípy pluralizmu, brzd a protiváh či ochrany menšinových práv, **narastá dopyt po populizme** a s ním spojená kritika liberálnej demokracie.
- ▶ Ak sú ľudia konfrontovaní s tým, že ich názory nie sú reprezentované a hlas nie je vypočítaný, vracia sa tento potlačený demokratický aspekt ako symptóm, ktorý naberá podobu populizmu.

- ▶ **Čo spája tieto mená: Trump, Strache, Salvini, Wilders, Orbán....?**

- ▶ **Čo spája tieto mená: Trump, Strache, Salvini, Wilders, Orbán....?**
- ▶ **Je to národný populizmus, ktorý je dnes na vzostupe.**

demokracia - populizmus

- ▶ Charakterizovanie národného populizmu, najmä v mediálnom priestore, je často skratkovité a hľadajú jeho príčiny iba u protestného voliča, „nahnevaných bielych mužov“ či v ekonomickej kríze z roku 2008.
- ▶ **Čo je typické pre národný populizmus:**
  - chce vypočúť a rešpektovať vôľu občanov,
  - chce brániť záujmy „obyčajných“ ľudí
  - chce nahradiť skorumpované a od bežných ľudí vzdialené elity.
- ▶ **Národní populisti okrem týchto deklarovaných cieľov rozmýšľajú v národnom rámci.**
- ▶ Nejde však len o jednorazovú reakciu na ekonomickú krízu, nezvládnutú integráciu imigrantov či korupčné škandály toho či onoho politika – to znamená, že nebude platiť, že keď sa za pár rokov situácia upokojí, tak sa vrátíme k predpopulistickej či nepopulistickej politike.

demokracia - populizmus

- ▶ Podľa Eatwella a Goodwina podpora národných populistov pramení zo štyroch vzájomne previazaných hlavných faktorov:
  1. **rastúcej nedôvery voči elitám,**
  2. **obavy z imigrácie,**
  3. **strate spoločenského postavenia,**
  4. **rozchodu so štandardnými politickými stranami.**

Nedôvera voči elitám

- ▶ **Antielitársky postoj je súčasťou populistického DNA prakticky podľa akejkoľvek definície.**
- ▶ **Manifestuje sa ním reálny rozdiel medzi nezanedbateľnou časťou populácie a politickými, spoločenskými, mediálnymi či ekonomickými elitami, ktoré sa neraz snažia svoj názor presadiť aj napriek nesúhlasu väčšiny obyvateľstva.**
- ▶ **Konflikty tohto typu pramenia z vnútorného rozporu samotnej liberálnej demokracie. Na jednej strane liberálna demokracia deklaruje, že ľud či občania sú zdrojom všetkej moci v štáte, ale na druhej strane bohatí ľudia môžu vďaka masívnej volebnej kampani ľahšie ovplyvniť výsledok volieb alebo cez lobing a rozsiahle PR kampane presadzovať zmeny zákonov spôsobom, ktorý bežní občania nemajú k dispozícii.**

nedôvera voči elitám

- ▶ Dokonca možno hovoriť o silnom skepticizme elít voči „obyčajným“ ľuďom pri rozhodovaní o kľúčových problémoch. Po príklady takéhoto zmýšľania netreba chodiť ďaleko („volič je hovno“ známy autor).
- ▶ Problém je v tom, že **elity svoj pohľad na svet presadzujú aj bez toho, aby o tom presvedčili verejnosť**. A často pritom ide o významné alebo citlivé otázky. To len prispieva k nárastu nedôvery voči elitám a ženie vodu na národno-populistický mlyn.

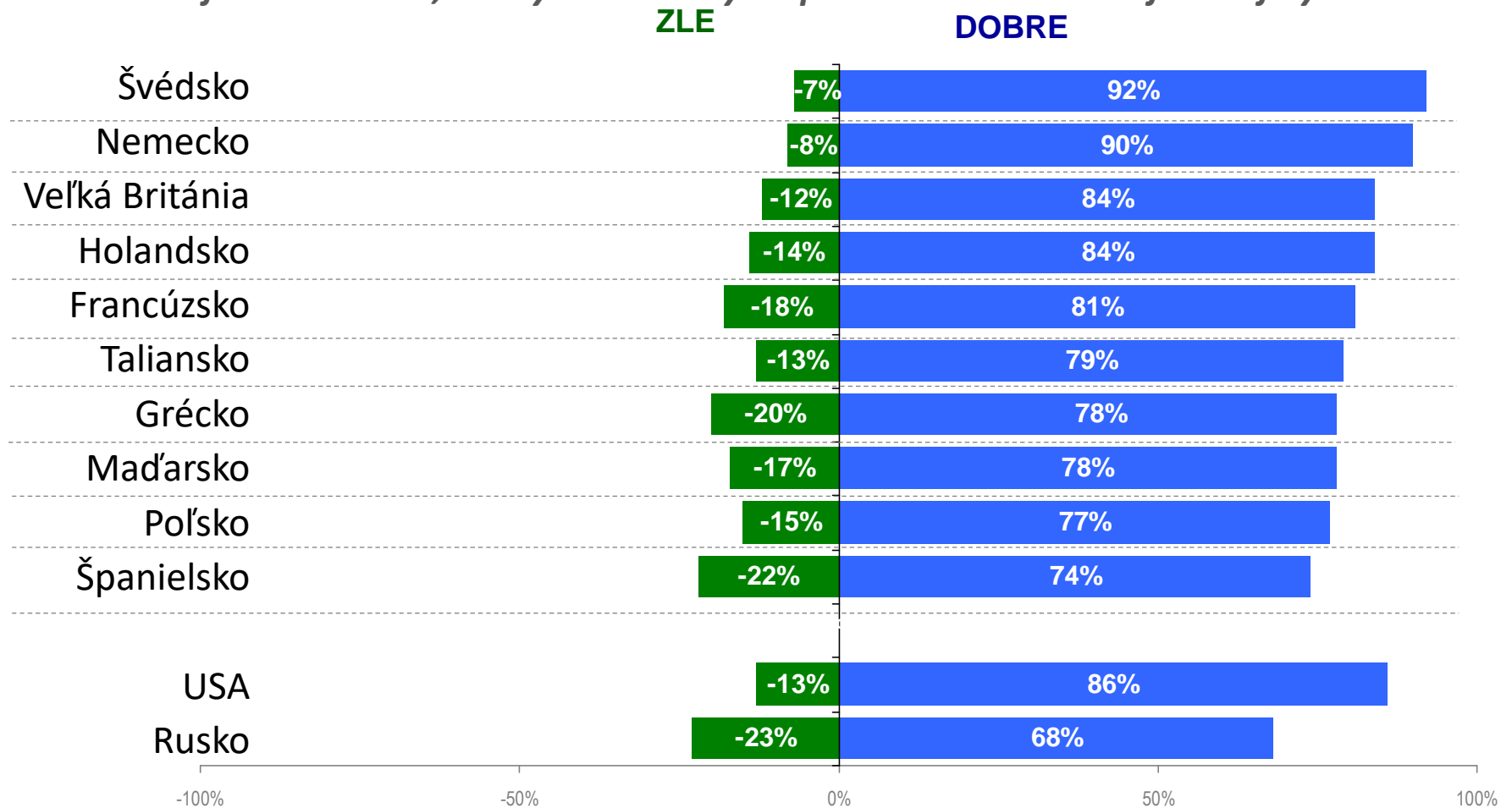
nedôvera voči elitám

- ▶ **Navrhované riešenie – posilnenie inštitútov priamej demokracie, s ktorým prichádzajú najmä populistí a ktorým majú byť aspoň pri niektorých otázkach „nedôveryhodné“ elity „obídené“, je potom z pohľadu národných populistov logické.**

nedôvera voči elitám

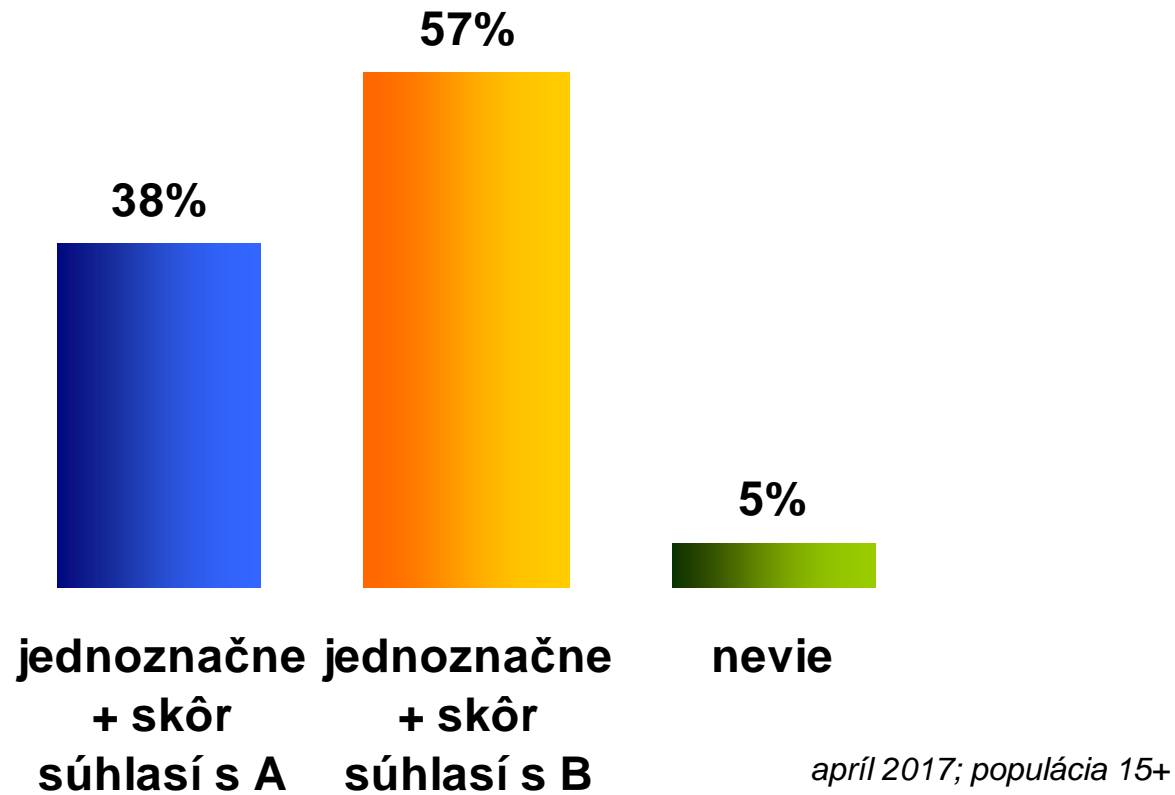
Bol by demokratický systém, v ktorom sú zákonodárcovia volení občanmi a rozhodujú o zákonoch, dobrým alebo zlým spôsobom riadenia tejto krajiny?

„Veľa sa hovorí o tom, aký spôsob rozhodovania je lepší v dôležitých politických otázkach, ktoré sa týkajú krajiny. Opäť vám prečítam dvojicu názorov na túto vec. Čo si myslíte vy, ku ktorému názoru sa prikláňate?

A. O dôležitých veciach by mali rozhodovať poslanci v parlamente, ktorí boli zvolení vo voľbách.

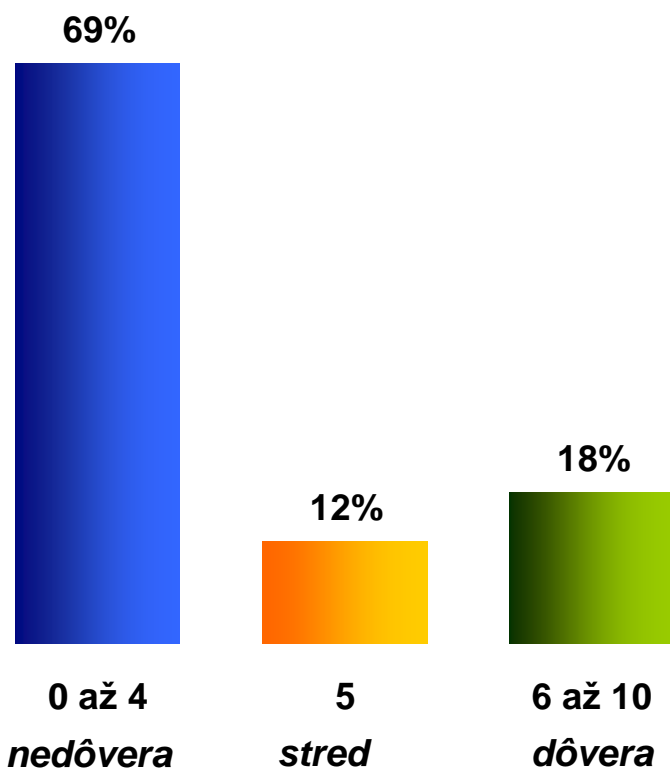
B. Malo by sa čo najviac uplatňovať rozhodovanie formou priamej demokracie, občania by mali rozhodovať v referende. “

nedôvera voči elitám

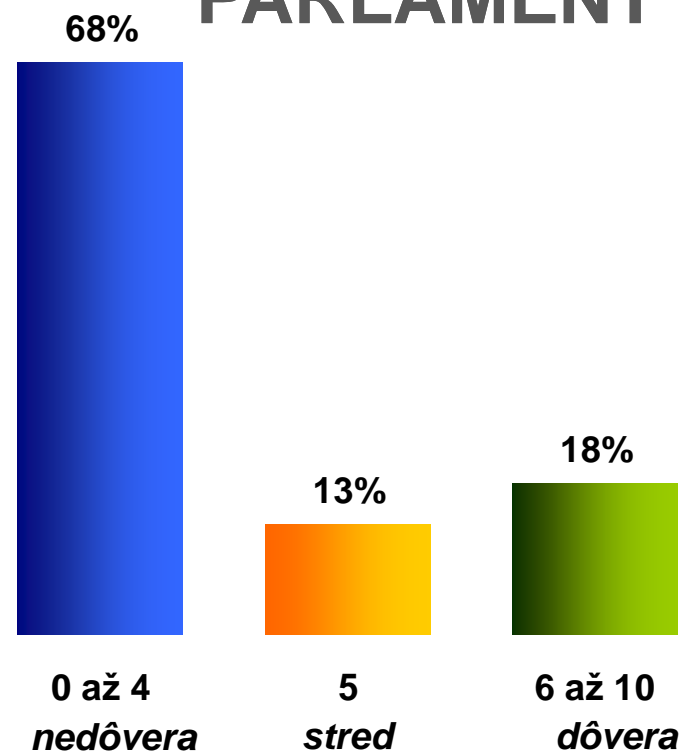
„0 znamená, že danej inštitúcii vôbec nedôverujete a 10 znamená, že jej úplne dôverujete“

POLITICI

15. novembra 2019

SLOVENSKÝ PARLAMENT

marec 2019; populácia 18+; (dopočet do 100% tvoria odpovede „nevie“)

27

Obavy z imigrácie

- ▶ Nezanedbateľná časť populácie mnohých západných štátov nevníma demografické a kultúrne zmeny vyplývajúce z imigrácie pozitívne. Práve naopak, dokonca ich považuje za jednu z ústredných obáv. Keďže štandardné politické strany toto často dostatočne nereflektujú, vytvárajú sa na politickej mape biele miesta, ktoré radi zaberajú práve národní populistí.
- ▶ Obavy z imigrácie sa pritom neopierajú len o ekonomické dôvody (strach o pracovné miesta či z preťaženia sociálneho systému), **ale aj, a to dokonca vo väčšej miere, o kultúrne či bezpečnostné dôvody.**

obavy z imigrácie

„Do akej miery súhlasíte alebo nesúhlasíte s nasledujúcimi výrokmami?“

SLOVENSKO

NESÚHLAS

(rozhodne nesúhlasí + nesúhlasí + skôr nesúhlasí)

SÚHLAS

(rozhodne súhlasí + súhlasí + skôr súhlasí)

Pochybujem, že imigranti budú klásť záujem našej krajiny na prvé miesto

Obávam sa, že v prípade vojny alebo politického napätia budú imigranti stáť na strane krajiny svojho pôvodu.

Mám strach, že imigranti môžu šíriť neobvyklé choroby.

Obávam sa, že so zvýšenou imigráciou sa zhorší náš spôsob života.

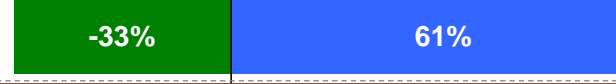
Imigranti spôsobujú nárast trestnej činnosti.

Obávam sa, že s nárastom imigrácie bude naša vlastná kultúra stratená.

Imigranti berú prácu ľuďom, ktorí tu už žijú.

Stretávať sa s imigrantami je pre mňa nepríjemné.

Imigrácia v našej krajine sa vymkla kontrole.

15. novembra 2019

-100%

-50%

0%

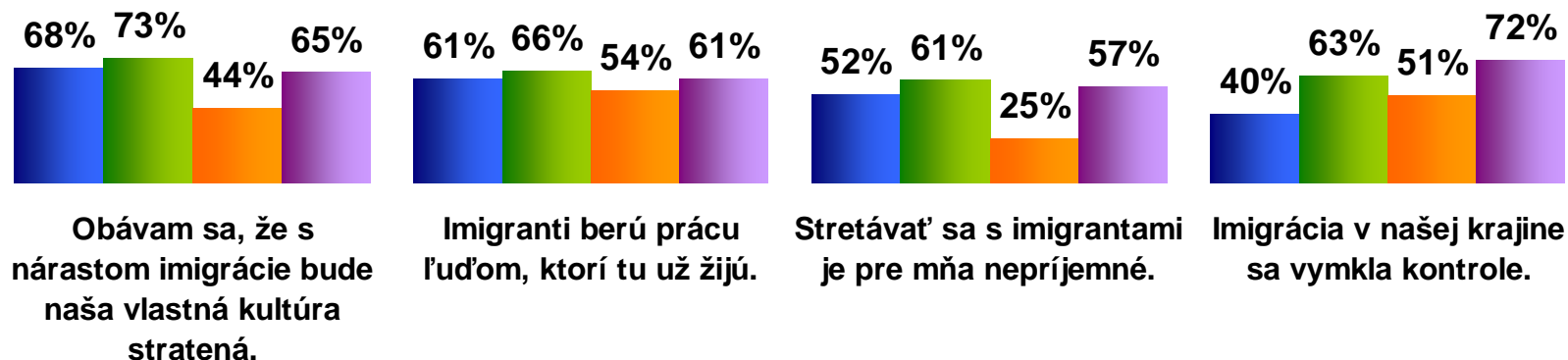
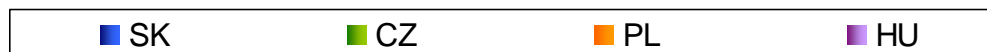
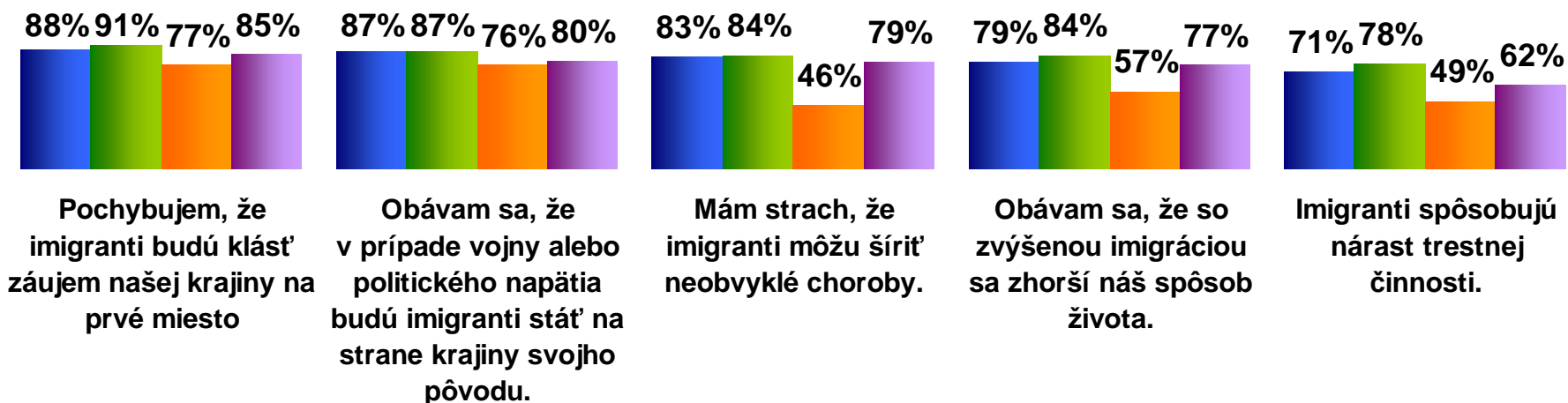
50%

100%

ZDROJ: CEORG 2015: Slovak Republic (dopočet do 100% tvoria odpovede „nevie“)

obavy z imigrácie

Súhlas s výrokmí – porovanie v rámci krajín SK, CZ, PL, HU

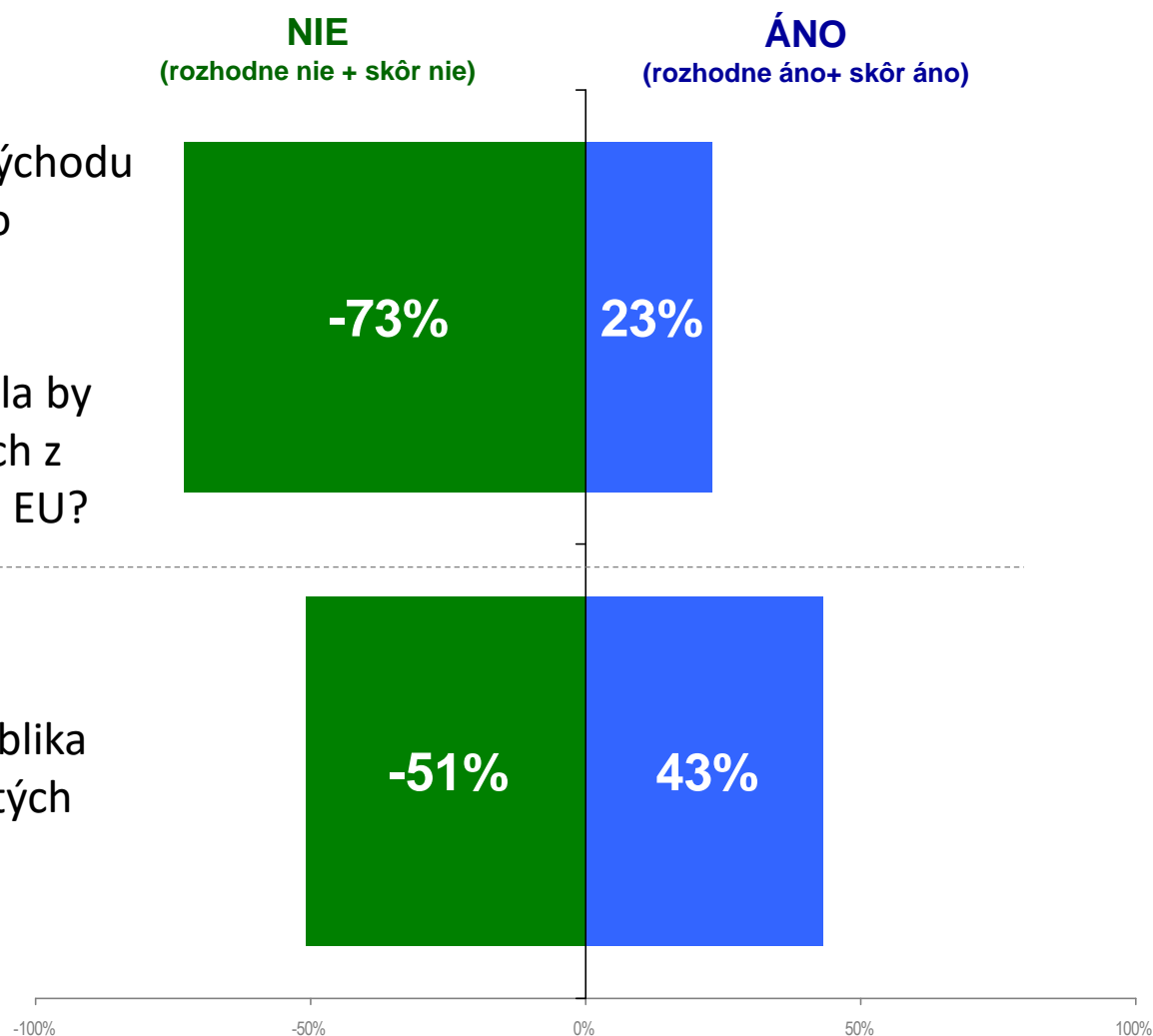
obavy z imigrácie

- ▶ **Požiadavka na kultúrnu homogenitu sa prejavuje aj vo vyššej podpore pre imigráciu z kultúrne bližších krajín oproti tým, ktoré sú cieľovej krajine kultúrne vzdialené.**
- ▶ **Európania sú osobitne kritickí voči imigrácii z moslimských krajín.**

obavy z imigrácie

Veľký počet utečencov z Blízkeho východu a severnej Afriky prišiel väčšinou do juhoeurópskych krajín, ktoré nie sú schopné zvládnuť také množstvo utečencov. Podľa vášho názoru, mala by Slovenská republika prijať niektorých z týchto utečencov prichádzajúcich do EU?

Konflikt na východnej Ukrajine tiež spôsobil nárast počtu ukrajinských utečencov. Mala by Slovenská republika prijať Ukrajincov z oblastí postihnutých vojenským konfliktom?

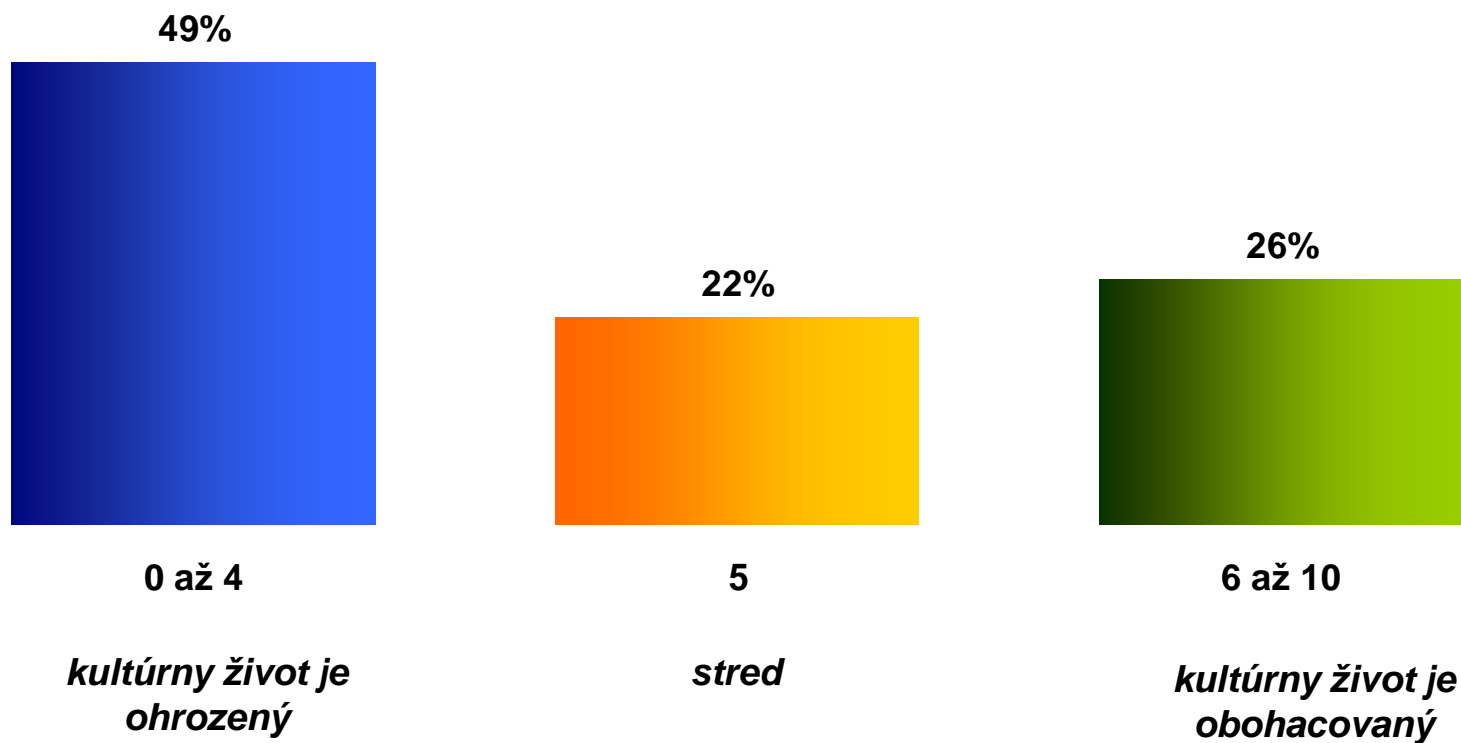

obavy z imigrácie

„Povedali by ste, že kultúrny život na Slovensku je vo všeobecnosti ohrozovaný alebo obohacovaný ľuďmi, ktorí sem prídu žiť z iných krajín?“

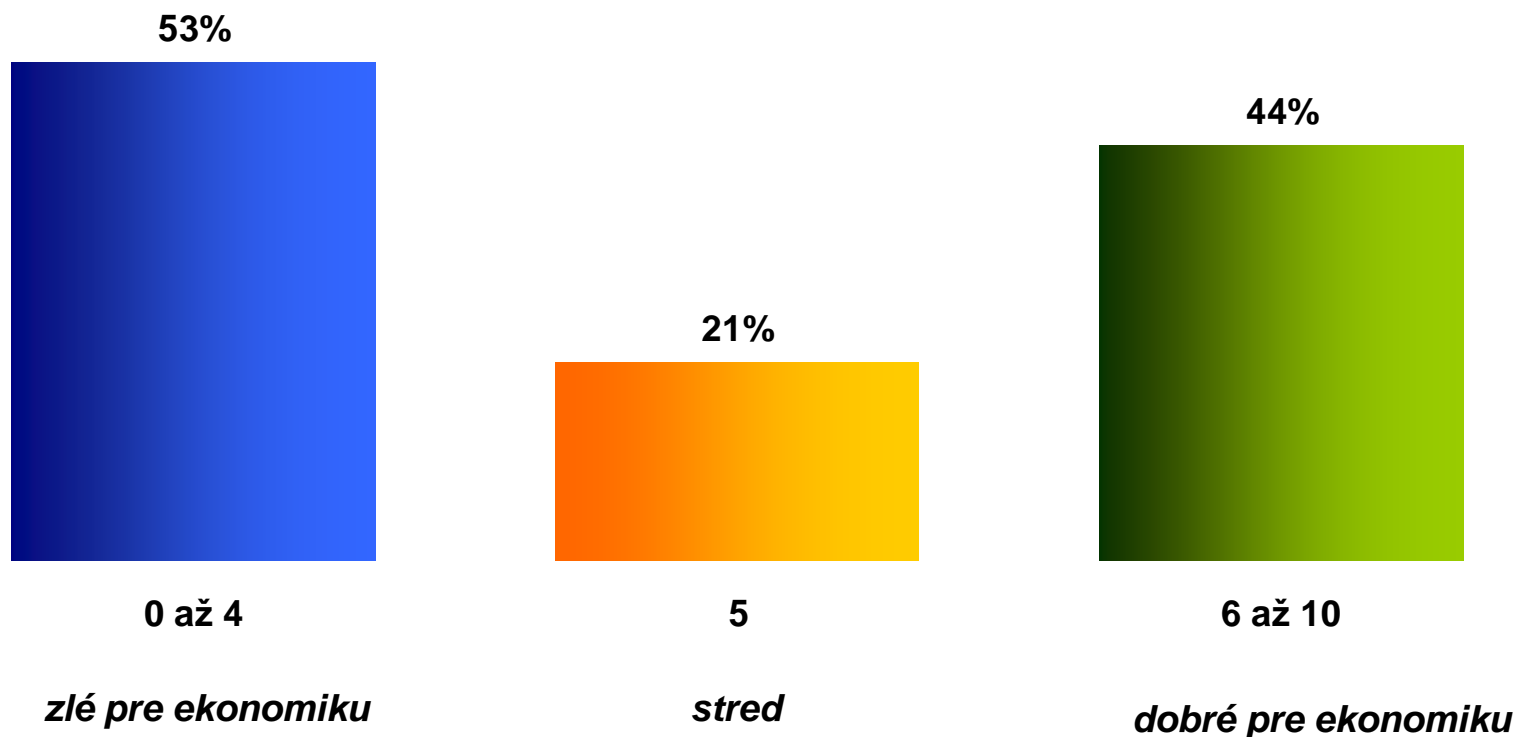
0 znamená kultúrny život je ohrozený a 10 znamená kultúrny život je obohacovaný.

strata spoločenského postavenia

„Povedali by ste, že je vo všeobecnosti zlé alebo dobré pre slovenskú ekonomiku, keď tu prichádzajú žiť ľudia z iných krajín?“

0 znamená zlé pre ekonomiku a 10 znamená dobré pre ekonomiku.

obavy z imigrácie

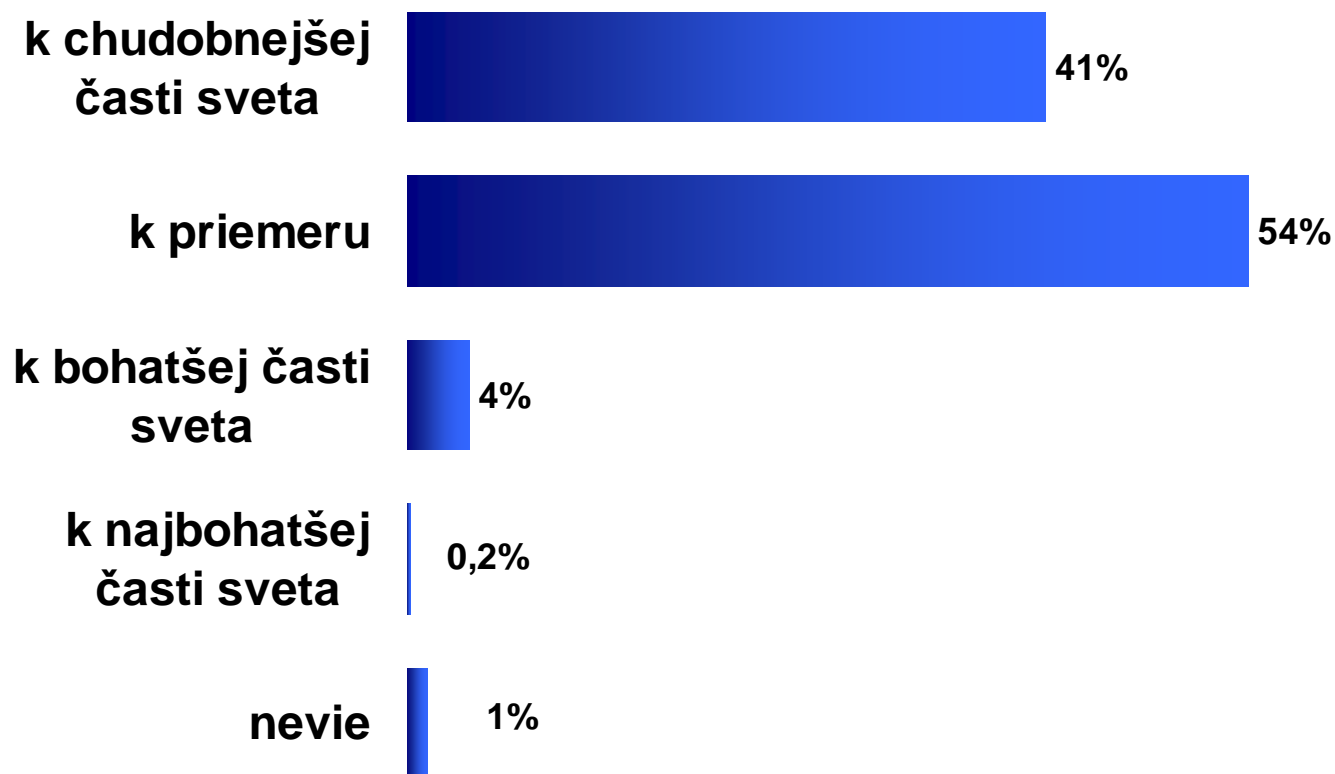
- ▶ Nemožno tiež povedať, že by voliči národných populistov boli automaticky rasistami. Samozrejme, nemožno vylúčiť, že priťahujú aj takých voličov, ale, ako ukázal výskum švédskeho politológa Jensa Rydgrena, rozhodujúcu **väčšinu týchto voličov motivuje nedôvera voči imigrácii a nie xenofóbia či rasizmus.**
- ▶ **Etnická rôznorodosť**, ktorú imigrácia často prináša, **prináša pokles dôvery v spoločnosti.** Okrem toho, ako uvádzajú Eatwell a Goodwin, môže priniest' aj napätie či polarizáciu medzi jednotlivými etnickými skupinami a oslabenie sociálneho systému.
- ▶ Podporovatelia národného populizmu konajú na základe určitého hodnotového rebríčka, v rámci ktorého je príslušnosť k vlastnému národu považovaná za významnú vec. Pre príslušnosť k národu je pritom pre nich veľmi dôležitá znalosť národného jazyka, zvykov a tradícií, ako aj pôvod v danej krajine.

Strata spoločenského postavenia

- ▶ Nárast populizmu podporujú aj ekonomické trendy, najmä globalizácia, nárast príjmovej a majetkovej nerovnosti, ako aj zmeny na trhu práce. Popri tom je kľúčové aj subjektívne vnímanie **zmeny vlastného postavenia** na úrovni jednotlivcov či skupín v porovnaní s inými zložkami populácie.
- ▶ Samozrejme, netreba pritom zabúdať na to, že kvalita života celosvetovo rastie a ľudia sa majú väčšinou naozaj stále lepšie. Avšak tu je rozhodujúce, ako už bolo povedané, ich **subjektívne vnímanie a porovnávanie sa s inými, ktorým sa darí citeľne lepšie ako im.**

strata spoločenského postavenia

„Z hľadiska ekonomickej a sociálnej situácie patrí podľa Vás Slovensko v celosvetovom porovnaní k chudobnejšej časti sveta, k priemeru, k bohatšej časti sveta alebo najbohatšej časti sveta?“

november 2016

strata spoločenského postavenia

- ▶ **Ďalšia vec je pokles pracovných miest vo výrobe z dôvodu automatizácie.**
- ▶ **Uvedené ekonomické reálie sa premietajú do uvažovania veľkej časti ľudí a ich následného politického správania. Viaceré štúdie totiž preukazujú koreláciu medzi ekonomickou nerovnosťou a poklesom dôvery v politický systém, inštitúcie či samotnú liberálnu demokraciu.**
- ▶ **Takéto kritické či pesimistické náhľady na prítomnosť a budúcnosť celkom pochopiteľne nadháňajú vietor do plachiet populistom a tvoria tak dôležitý faktor ich rastu.**

Rozchod so štandardnými politickými stranami

- ▶ V krajinách západného sveta už dlhšie platí, že dochádza k poklesu členstva v a identifikácie sa s tzv. štandardnými politickými stranami. Zároveň sa zásadne mení politické rozdelenie spoločnosti a tradičné pravo-l'avé spektrum je čoraz menej aktuálne.
- ▶ Príslušníci generácie Baby boomers narodení v povojnových rokoch, ktorí na Západe vyrastali a žili v dovedy bezprecedentnom blahobyte, sa začali odvracať od tradičných sociálnych problémov a sústred'ovali sa skôr na post-materiálne témy novej l'avice, ktoré zahŕňali feminizmus, boj za práva menších, právo na potrat, podporu migrácie či multikulturalizmus.

rozchod so štandardnými politickými stranami

- ▶ Takto však nezmýšľal každý. A odpor voči prieniku novej ľavice do mainstreamovej politiky sa objavoval najmä medzi tradičnými konzervatívami, na vidieku, v malých mestách a tiež medzi ľuďmi bez vysokoškolského vzdelania.
- ▶ Pritom je symptomatické, že mnohí robotníci, ktorí kedysi tvorili neodmysliteľný základ ľavicového elektorátu, začali meniť svoje politické preferencie. Po tom, čo si sociálno-demokratické strany osvojili mnohé programové tézy novej ľavice za účelom rozšírenia svojej podpory aj mimo robotnícku triedu, ktorá sa na Západe postupne scvrkávala, robotníci sa od nich začali odkláňať a často poškúľovali po populistických alternatívach.

rozchod so štandardnými politickými stranami

- ▶ Ohľadom našej politickej scény platí, že štandardné politické strany v západoeurópskom vnímaní u nás prakticky ani neexistujú. Z parlamentných strán s výnimkou SNS a Smeru všetky vznikli až po roku 2008. Preto sa u nás za jeden zo znakov štandardnosti neraz začína považovať už to, keď sa daná strana opätovne dostane do parlamentu.
- ▶ Aj tak však platí, že členská základňa politických strán sa oproti minulosti podstatne zmenšila. Kým v roku 2007 parlamentné strany mali vyše 92-tisíc členov, o desať rokov to bola už iba tretina tohto počtu. Tento rozdiel sa nevyrovná, ani keď zarátame KDĽK a SMK, teda strany so stále relatívne početným členstvom, ktoré v roku 2016 zostali pred bránami parlamentu.

ŠTRUKTÚRA VOLIČOV VYBRANÝCH STRÁN v parlamentných voľbách 2016

marec2016

	OĽANO- NOVA	SME RODINA	MOST- HÍD	SNS	SMER	KDH	ĽSNS	SIEŤ	SaS
muž	46,2	36,2	47,1	53,6	45,7	39,6	63,6	50,6	55,2
žena	53,8	63,8	52,9	46,4	54,3	60,4	36,4	49,4	44,8
18-21 rokov	5,8	10,0	2,4	3,6	1,5	2,5	17,3	5,3	6,8
22-39 rokov	41,1	50,0	28,1	26,3	18,1	17,7	52,5	37,8	52,4
40-59 rokov	35,7	29,9	42,2	42,2	35,5	36,3	24,8	38,5	30,5
60+ rokov	17,4	10,1	27,4	27,9	44,9	43,5	5,5	18,4	10,3
základné	3,1	4,7	5,8	3,5	7,6	8,0	6,8	2,6	1,7
bez maturity	10,7	16,0	21,1	22,1	30,0	19,2	18,3	12,9	5,1
s maturitou	42,4	53,2	39,4	47,9	42,6	40,2	54,4	43,9	36,7
vysokoškolské	43,8	26,1	33,8	26,6	19,8	32,6	20,5	40,6	56,5
slovenská	96,7	96,5	53,8	99,0	97,7	97,4	97,9	96,6	97,5
maďarská	2,3	2,6	43,7	0,6	1,1	1,3	1,4	1,6	1,2
iná	1,1	1,0	2,5	0,4	1,1	1,3	0,7	1,8	1,2

KOHO VOLILI JEDNOTLIVÉ VEKOVÉ KATEGÓRIE VOLIČOV v parlamentných voľbách 2016

marec2016

VEK

riadkové %	SMER-SD	SaS	OĽANO-NOVA	SNS	Kotleba – ĽS NS	SME RODINA	MOST-HÍD	SIEŤ	KDH	Iná strana
18 - 21	9	15	12	6	25	13	3	6	3	9
22 - 39	16	19	13	7	12	10	5	6	3	8
40 - 59	29	10	12	10	5	6	8	6	5	9
60 +	48	5	7	9	2	2	7	4	8	7

riadkové %	SMER-SD	SaS	OĽANO-NOVA	SNS	Kotleba – ĽS NS	SME RODINA	MOST-HÍD	SIEŤ	KDH	Iná strana
18 – 39	15	18	13	7	14	10	5	6	3	9
40 – 59	29	10	12	10	5	6	8	6	5	9
60+	48	5	7	9	2	2	7	4	8	7

Zdroj: FOCUS pre TV Markíza, Exit Poll 2016

KOHO VOLILI V PARLAMENTNÝCH VOĽBÁCH 2012 SÚČASNÍ VOLIČI (2016) JEDNOTLIVÝCH STRÁN

marec 2016

stípcové %	SMER-SD (N=5705)	KDH (N=991)	OĽANO - NOVA (N=2219)	Most-Híd (N=1307)	SaS (N=2435)	SNS (N=1727)	Kotleba - ĽS NS (N=1620)	SME RODINA (N=1337)	Sieť (N=1125)
SMER-SD	88	6	11	5	7	42	19	25	18
KDH	1	77	11	3	3	3	2	2	11
OĽANO	1	3	29	1	6	2	5	5	7
MOST-HÍD	0	1	4	56	4	1	1	3	5
SDKÚ-DS	1	5	14	11	16	3	3	6	20
SaS	1	1	10	6	43	3	8	13	12
SNS	1	0	2	0	1	29	8	6	3
SMK-MKP	0	0	0	5	0	0	0	1	0
99% občiansky hlas	0	0	0	0	0	0	0	1	1
ĽS Naše Slovensko	0	0	1	0	0	1	13	1	1
iné strany	1	1	2	2	2	2	4	4	3
nezúčastnili sa	7	6	16	10	17	14	39	34	18

Parlamentné voľby 2016

ROK 2016	PRIESKUM február 2016 (pred moratóriom)	95% interval spľahlivosti	VOLBY marec 2016	ROZDIEL	retrospektívna otázka koho volili marec 2016
SMER–SD	34,6%	31,2 – 37,9	28,28%	+6,3%	28,6%
#SIEŤ	14,0%	11,6 - 16,5	5,60%	+8,4%	4,9%
SNS	8,7%	6,7 – 10,7	8,64%	0,0%	9,9%
MOST-HÍD	8,2%	6,2 – 10,1	6,50%	+1,7%	6,7%
KDH	7,0%	5,2 – 8,8	4,94%	+2,1%	6,0%
OL'aNO-NOVA	6,1%	4,4 – 7,8%	11,02%	-4,9%	9,2%
SaS	5,5%	3,9 – 7,1	12,10%	-6,6%	12,7%
SME RODINA – Boris Kollár	4,2%	2,7 – 5,6	6,62%	-2,4%	7,0%
SMK - MKP	3,5%	2,2 – 4,8	4,04%	-0,5%	3,1%
Kotleba – ĽS Naše Slovensko	2,1%	1,1 – 3,1	8,04%	-5,9%	9,0%

Parlamentné voľby 2006

ROK 2006	PRIESKUM máj 2006	95% interval spolahlivosti	VOLBY jún 2006	ROZDIEL	retrospektívna otázka koho volili júl 2006
SMER - SD	31,7%	28,3 – 35,1	29,1%	2,6%	32,8%
LS - HZDS	11,1%	8,8 – 13,4	8,8%	2,3%	8,0%
SMK	9,8%	7,7 – 12,0	11,7%	-1,9%	10,2%
KDH	9,8%	7,5 – 11,8	8,3%	1,5%	8,2%
SDKÚ - DS	9,5%	7,4 – 11,6	18,4%	-8,9%	16,1%
SNS	8,1%	6,1 – 10,0	11,7%	-3,6%	11,5%
Slobodné fórum	6,0%	4,3 – 7,8	3,5%	2,5%	4,6%
KSS	5,5%	3,8 – 7,1	3,9%	1,6%	3,0%
ANO	3,4%	2,1 – 4,7	1,4%	2,0%	1,7%

Prezidentské voľby 2014

1.kolo	PRIESKUM marec 2014	VOLBY	ROZDIEL	retrospektívna otázka po prvom kole, koho volili apríl 2014
Rober Fico	36,1%	28,0%	8,1%	31,9%
Andrej Kiska	27,1%	24,0%	3,1%	22,6%
Milan Kňažko	11,1%	12,86%	-1,8%	10,9%
Radoslav Procházka	10,0%	21,24%	-11,2%	20,0%
Pavol Hrušovský	5,0%	3,33%	1,7%	4,6%
Gyula Bárdos	4,3%	5,10%	-0,8%	5,3%
Helena Mezenská	2,6%	2,37%	0,2%	2,0%
Ján Čarnogurský	1,3%	0,64%	0,7%	0,9%
Viliam Fischer	0,7%	0,50%	0,2%	0,6%
Jozef Šimko	0,5%	0,24%	0,3%	0,1%
Ján Jurišta	0,4%	0,3%	0,1%	0,6%
Jozef Behýl	0,4%	0,48%	-0,1%	0,3%
Milan Melník	0,4%	0,40%	0,0%	0,1%
Stanislav Martinčko	0,1%	0,13%	0,0%	0,1%

Prezidentské voľby 2004

1.kolo	PRIESKUM február 2004	VOLBY	ROZDIEL	retrospektívna otázka po prvom kole, koho volili apríl 2004
Vladimír Mečiar	23,1%	32,7%	9,6%	30,2%
Ivan Gašparovič	13,7%	22,3%	8,6%	24,3%
Eduard Kukan	27,5%	22,1%	-5,4%	22,9%
Rudolf Schuster	17,5%	7,4%	-10,1%	7,4%
František Mikloško	4,7%	6,5%	1,8%	5,4%
Martin Bútora	6,1%	6,5%	0,4%	7,9%
Ján Králik	0,5%	0,8%	0,3%	0,3%
Jozef Kalman	0,5%	0,5%	0,0%	0,3%
Július Kubík	0,1%	0,4%	0,3%	0,3%
Jozef Šesták	0,5%	0,3%	-0,2%	0,5%
Stanislav Bernát	0,4%	0,3%	-0,1%	0,2%
Ľubomír Roman*	5,4%	-	-	

* Ľ. Roman sa vzdal kandidatúry

Ďakujem za pozornosť